

HVA ER EGENTLIG EN BOK?

Noen betraktninger rundt Rebecca Angelica Nordbøs utstilling i Kunsthøgskolens bibliotek

av Hanne Storm Ofteland, Biblioteksjef ved Kunsthøgskolen i Oslo

Bok (av norrønt *bók*) er en sammenbinding av flere blad av papir, pergament eller annet egnet materiale. Materialet er sammenføyd langs en side, ryggen, og som regel innbundet i et mer robust materiale. I overført betydning kan *bok* også betegne et litterært verk.¹

Da Rebecca ba meg skrive noen linjer til denne utstillingen, sa jeg selvsagt ja. Jeg hadde bare fått et kort møte med arbeidene hennes på en overfylt arbeidsplass oppunder loftet på Kunstfag, men var allerede imponert og fascinert av både prosjektet og av hennes karismatiske person. En ung kunstner med interesse for håndverk, encyklopedier og det surrealistiske og fantastiske. Mine inntrykk fra atelierbesøket: Kaos – og orden. Bøker – som ikke er bøker i vanlig forstand, men dog... Vakre objekter som umiddelbart appellerer til sinnet – og som krever litt tid. En enorm produksjon og skaperglede. Gjenbrukte bøker, slaktede bøker, bøker av gamle plater, små og store, gjensydde bøker som ikke kan åpnes, håndkolorerte nydelige bøker, absurde bøker som aldri kan bindes inn, ark, håndsydd sammen i lange kveiler... Rebeccas kreativitet er tilsynelatende grenseløs. Tråder fra gamle bokrygger på glass. ... Men er dette egentlig *bøker*? I 1999 utga Joseph Margolis *What, After All, Is a Work of Art?*² Og jeg parafraserer: *Hva er, i grunn og bunn, en bok?* Hva er bokens vesen? Hva gjør boken til en bok? Og er boken kunst?

Boken har vært en av sivilisasjonens største suksesser. Boken er bærer av vår historie, av vår kultur. I dag er den i oppløsning. E-boken innebærer store formatendringer: Hypertekstualitet, muligheter for å legge inn både lyd og film. Mulighet for mashup av data, – nye bruksområder. Mulighetene FRBR³ gir... Og muligheten for at det hele går tapt.⁴ Boken – og biblioteket – er i en radikal transformasjonsprosess. Alt i det digitale navn...

Kjærligheten til håndverket – behovet for det *taktile*

Så kommer Rebecca Angelica Nordbø med sine omhyggelig håndlagde bokarbeider. Som i tillegg (ofte) ikke engang inneholder ord – eller bilder. Noe diametralt annerledes enn Kindle og kostbare abonnementsløsninger som gir tilgang til kulturarv og forskning.

Og arbeidene hennes minner oss om noe viktig, noe som går tapt i det digitale bokformatet, nemlig den *taktile dimensjonen* ved den fysiske boken. Og om en kjærlighet til og respekt for *håndverket*.

¹ Kilde: <http://no.wikipedia.org/wiki/Bok>. Lastet ned: 06.06.2014.

² Margolis, Joseph. (1999). *What, After All, Is a Work of Art: Lectures in the Philosophy of Art*. Pennsylvania: The Pennsylvania State University Press.

³ FRBR står for Functional Requirements for Bibliographic Records og er en anbefaling utarbeidet i 1998 av International Federation of Library Associations and Institutions (IFLA) om å restrukturere katalog-databaser slik at de reflekterer den konseptuelle strukturen i informasjonsressurser.

⁴ Mens dagens digitale filer kan gå tapt ved et serverbrudd, eller over tid – ved et skifte i filformater eller avlesningssystemer – så dukker nye skatter fra oldtiden stadig opp og kan gi oss informasjon om svunne tider. F.eks. Nag Hammadi-funnet i desember 1945 i Øvre Egypt, hvor en rekke kodekser og bøker fra første århundre etter Kristus ble gjenoppdaget, og en rekke tidlig-kristne tekster som man trodde var tapt for all tid kom til rette igjen, i sin helhet eller fragmentert. Den fysiske boken har vist seg å være et standhaftig og holdbart medium.

Håndverket per se er ikke lenger noen forutsetning for kunsten. Men håndverk er heller ikke noen hemsko eller nå lenger et tabu. Og når man skal lage materialbasert kunst kan kunnskap om og kjennskap til materialenes forutsetninger, bruksområder og muligheter være en styrke.

I dagens samfunn er håndverket marginalisert. Masseproduksjon har erstattet skomakere, bokbindere, keramikere, skreddere. Varene er tilgjengelig, fiks ferdige i butikken. *One size fits all*. Enklest og mest kostnadseffektiv metode og materiale blir benyttet. – Men hva da med klutepapiret? Hva med nupereller? Oppramsingen kan fortsette i det uendelige. Tradisjoner går tapt. Kunnskap går tapt. – Og i all vår (tilsynelatende) velstand blir samfunnet fattigere...

Cabinet of Curious Codices

For en bokelsker i ordets egentlige betydning, er Cabinet of Curious Codices en reell taktil og visuell nytelse. En kontemplativ reise inn i bokens egentlige vesen. Utstillingsrommet kan minne om en overfylt antikvitetshandel fra 1700-tallets opplysningstid, eller om et raritetskabinett. – Det har et kontemplativt preg over seg, som et gammelt bibliotek- eller skriverom, – som tatt rett ut fra *Rosens navn*⁵...

Utstillingstittelen er inspirert av to encyklopedier, en reell og en fiktiv. Begge er imponerende enkeltmannsforetagender. Og begge er ganske underlige.

I 1731, etter å ha samlet eksemplarer av underlige planter, dyr og insekter i årtier, utga den nederlandske farmasøyten Albertus Seba et illustrert firebindsverk, *Cabinet Des Curiosités Naturelles* (engelsk tittel: Cabinet of Natural Curiosities). Denne imponerende encyklopedien var en katalog over hele hans samling av «sjeldne eksotiske planter, slanger, frosker, krokodiller (...) sommerfugler, så vel som fantasidyr.»⁶

*Codex*⁷ *Seraphinianus* er et moderne arbeid, laget av italieneren Luigi Serafini, første gang utgitt i 1981: En illustrert encyklopedi over en fantasiverden, skrevet i et ukjent alfabet, et fantasialfabet. Verket har blitt sammenlignet bl.a. med Voynich-manuskriptet fra 1400-tallet.

Felles for begge disse encyklopediene er at de er sirlig utført og gjennomarbeidet, rikt illustrert. De krysser grenser mellom fiksjon og fakta, Serafini i sin helhet, Saba noen steder. Encyklopediene blir dermed på mange måter surrealistiske. Og kanskje er nettopp dette noe av det som kan ha inspirert Nordbø? Serafini sier at han ved å bruke dette ukjente alfabetet ville formidle den følelsen barn har foran bøker: De ser teksten, men forstår den ikke, men forstår at den forteller den voksne leseren noe.⁸ Vi ser Nordbøs vakre arbeider, gjenkjenner dem som bøker, - men de kan ikke leses, i noen tilfeller kan de ikke åpnes. De er bøker – og noe annet. De er kunst – og bøker.

⁵ *Il nome della rosa* er en roman av Umberto Eco (1980). Handlingen finner sted i et italiensk kloster på 1300-tallet, og romanen blir beskrevet som et «intellektuelt mysterium som kombinerer semiotikk i fiksjon, bibelegsegese, middelalderstudier og litteraturteori». (Kilde:

http://en.wikipedia.org/wiki/The_Name_of_the_Rose. Lastet ned: 06.06.2014.)

⁶ Kilde: http://books.google.no/books/about/Cabinet_Des_Curiosit%C3%A9s_Naturelles.html?id=PA-cuAAACAAJ&redir_esc=y. Lastet ned: 06.06.2014.

⁷ **Kodeks** eller **codex** kommer fra latin og betyr opprinnelig «bok» eller egentlig «tretavle» eller «trestamme». Flertallsformen er «codices» eller «kodekser». Ordet betegner blant annet de gamle romernes bøker, håndskrevne bøker (manuskripter) fra middelalderen og lovsamlinger.

Kilde: <http://no.wikipedia.org/wiki/Kodeks>. Lastet ned: 06.06.2014.

⁸ Forelesning holdt i Oxford University Society of Bibliophiles, 11. mai 2009. Referert i: http://en.wikipedia.org/wiki/Codex_Seraphinianus. Lastet ned: 06.06.2014.